

**MANUAL
DE
PROCEDURĂ CIVILĂ**

Teoria generală

**judecător Mihaela Cristina Mocanu
Lector universitar drd. Universitatea Andrei Șaguna Constanța**

**MANUAL
DE
PROCEDURĂ CIVILĂ**

Teoria generală

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012**

Tehnoredactare computerizată: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2012
Editura Universitară
Director: Drd. Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
(C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MOCANU, MIHAELA

Manual de procedură civilă : teoria generală / Mihaela
Cristina Mocanu. - București : Editura Universitară, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-606-591-343-1

347

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului.

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 /319.67.27,
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-343-1

DOI: 10.5682/9786065913431

Oamenii învață învățând pe alții
Seneca

CUVÂNT ÎNAINTE

Procedura civilă reprezintă unul dintre marii piloni ai dreptului, garantul statului de drept, a drepturilor și libertăților cetățenești. Dreptul procesual, indiferent că este civil sau penal, joacă un rol important în formarea unui jurist. Bazele cunoașterii acestei discipline se constituie în timpul facultății și se consolidează pe parcursul practicării dreptului. Înțelegerea noțiunilor cu care dreptul procesual civil operează este indispensabilă pentru punerea în practică a dreptului material.

Lucrarea de față cuprinde cele mai importante repere ale teoriei generale a procedurii civile. Sistematizarea lucrării are la bază concepția tradiționalistă care are ca punct de plecare, în tratarea materiei procedurale, noțiunea de proces și principiile fundamentale ale acestuia, continuând cu acțiunea civilă, participanții la proces, competența, actele de procedură, termenele și sancțiunile procedurale.

Ineditul lucrării constă în abordarea teoriei procedurale din perspectiva Noului Cod de procedură civilă adoptat prin Legea nr.134 din 15 iulie 2010, dar neintrat în vigoare. Fiecare instituție este tratată în paralel, analiza efectuându-se atât asupra prevederilor legislative actuale, cât și asupra celor ce vor urma să intre în vigoare curând.

Această formulă de expunere este menită să faciliteze familiarizarea și însușirea rapidă a noilor dispoziții procedurale de către studenți sau practicieni, dar să și formeze o opinie de ansamblu asupra principalelor modificări legislative.

Lucrarea beneficiază de jurisprudență de actualitate, bogată și diversificată, ceea ce o transformă într-un mijloc de documentare accesibil și eficient. Am optat pentru o formă a scrierii concisă întrucât s-a dorit evitarea abundenței informației juridice de natură a distrage atenția de la scopul urmărit, respectiv constituirea unui instrument didactic util.

Constanța, decembrie 2011

Mihaela Cristina Mocanu

Mulțumesc domnului Sorin Mocanu pentru contribuția sa la această lucrare.

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Capitolul I. Introducere în dreptul procesual civil	11
1. Definiția dreptului procesual civil	11
2. Particularitățile dreptului procesual civil	12
3. Funcțiile procesului civil	14
4. Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil	14
4.1. Principiul legalității	15
4.2. Principiul independenței judecătorului și al supunerii lui numai față de lege	16
4.3. Principiul inamovibilității judecătorilor	17
4.4. Principiul adevărului	17
4.5. Principiul rolului activ al judecătorului	18
4.6. Principiul egalității părților în fața justiției	20
4.7. Principiul desfășurării procesului în limba română	21
4.8. Principiul publicității	22
4.9. Principiul oralității	23
4.10. Principiul contradictorialității	24
4.11. Principiul dreptului la apărare	25
4.12. Principiul disponibilității	26
4.13. Principiul nemijlocirii	27
4.14. Principiul continuității	28
5. Natura dreptului procesual civil	29
6. Izvoarele dreptului procesual civil	30
7. Clasificarea legilor de procedură civilă	34
8. Acțiunea legilor de procedură civilă	35
8.1. Acțiunea legilor de procedură civilă în timp	35
8.2. Acțiunea legilor de procedură civilă în spațiu	37
8.3. Acțiunea legilor de procedură civilă asupra persoanelor	38
Capitolul II. Participanții la procesul civil	41
1. Considerații generale	41
2. Instanța de judecată	42
2.1. Noțiune	42
2.2. Compunerea și constituirea instanței	43

3. Judecătorul	45
3.1. Incompatibilitatea	45
3.2. Recuzarea și abținerea	47
4. Coparticiparea procesuală	51
4.1. Condițiile coparticipării procesuale	51
4.2. Formele coparticipării procesuale	52
4.3. Efectele coparticipării procesuale	53
4.4. Condițiile pentru a fi parte în procesul civil	55
4.4.1. Capacitatea procesuală	55
4.4.2. Calitatea procesuală	60
4.4.3. Existența interesului	66
4.5. Intervenția în proces	69
4.5.1. Condiții generale de admisibilitate a participării terților în proces	70
4.5.2. Efectele generale ale intervenției	71
4.5.3. Intervenția voluntară	71
4.5.4. Intervenția forțată	79
a. Chemarea în judecată a altor persoane	79
b. Chemarea în garanție	82
c. Arătarea titularului dreptului	87
d. Intervenția forțată, din oficiu, a altor persoane	90
5. Reprezentarea părților în procesul civil	91
5.1. Reprezentarea legală a părților în procesul civil	91
5.2. Reprezentarea judiciară convențională	92
5.2.1. Reprezentarea prin mandatar neavocat	93
5.2.2. Reprezentarea prin avocat	95
6. Participarea procurorului în procesul civil	97
6.1. Promovarea acțiunii civile	97
6.2. Participarea în procesul civil	98
6.3. Exercițarea căilor de atac	99
6.4. Participarea la activitatea de executare silită	99
Capitolul III. Acțiunea civilă	104
1. Noțiunea și importanța acțiunii civile	104
2. Natura juridică a acțiunii civile	105
3. Condițiile de exercițiu ale acțiunii civile	106
4. Elementele acțiunii civile	107
4.1. Subiectele acțiunii civile	107
4.2. Obiectul acțiunii civile	108

4.3. Cauza acțiunii civile	109
5. Clasificarea acțiunilor civile	110
Capitolul IV. Competența instanțelor judecătorești	116
1. Noțiunea și formele de competență	116
2. Competența generală	117
2.1. Competența de exercitare a controlului constituționalității legilor	117
2.2. Competența organelor arbitrale	118
2.3. Competența în procesele funciare	119
2.4. Competența în cazul litigiilor de muncă	119
2.5. Competența în alte materii	120
3. Competența materială	120
3.1. Competența judecătoreiei	120
3.2. Competența tribunalului	124
3.3. Competența curții de apel	128
3.4. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție	129
3.5. Reguli de aplicare a competenței după criteriul valoric	130
4. Competența teritorială	133
4.1. Competența teritorială de drept comun	134
4.2. Competența teritorială alternativă sau facultativă	135
4.3. Competența teritorială exclusivă sau excepțională	137
5. Competența de ordine publică și de ordine privată	140
6. Excepția de necompetență	142
7. Prorogarea competenței instanței sesizate	144
7.1. Prorogarea legală	145
7.2. Prorogarea judiciară	151
7.3. Prorogarea convențională	156
8. Conflictul de competență	156
8.1. Conflictul pozitiv	157
8.2. Conflictul negativ	157
Capitolul V. Actele de procedură	164
1. Definiția actelor de procedură civilă	164
2. Clasificarea actelor de procedură civilă	164
3. Condițiile actelor de procedură civilă	166
4. Cererile care se adresează instanțelor judecătorești	166
5. Citarea părților și comunicarea actelor de procedură	168
5.1. Citarea	169
5.2. Comunicarea actelor de procedură civilă	176

Capitolul VI. Termenele de procedură	180
1. Noțiunea și rolul termenelor de procedură	180
2. Clasificarea termenelor de procedură	181
3. Durata și calculul termenelor de procedură	183
Capitolul VII. Sancțiunile procedurale	188
1. Noțiunea și rolul sancțiunilor procedurale	188
2. Nulitatea actelor de procedură	188
2.1. Clasificarea nulităților de procedură	189
2.2. Condițiile generale ale nulității	193
2.3. Efectele nulității în procesul civil	196
2.4. Alte aspecte referitoare la nulitate	197
3. Decăderea	198
3.1. Noțiunea și importanța decăderii	198
3.2. Condițiile de existență ale decăderii	199
3.3. Invocarea și constatarea decăderii	201
3.4. Efectele decăderii	202
4. Perimarea	203
4.1. Noțiunea și importanța perimării	203
4.2. Condițiile perimării	204
4.3. Invocarea și constatarea perimării	208
4.4. Efectele perimării	209
5. Amenzile judiciare	210
5.1. Noțiunea și rolul amenzilor judiciare	210
5.2. Cazuri de aplicare	211
5.3. Procedura de aplicare a amenzilor judiciare	213
6. Cheltuielile de judecată	213
6.1. Noțiune	213
6.2. Conținutul cheltuielilor de judecată	214
6.3. Procedura de acordare a cheltuielilor de judecată	216

Capitolul I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL PROCESUAL CIVIL

1. Definiția dreptului procesual civil

Raporturile juridice de drept substanțial se realizează, de regulă, fără să fie nevoie de intervenția vreunui organ de stat. Aceasta este situația ideală. Sunt însă cazuri în care subiectul pasiv nu își îndeplinește obligațiile legale în mod benevol sau când dreptul titularului este contestat sau încălcat, și deci este necesară intervenția instanțelor judecătorești pentru restabilirea ordinii de drept. În acest mod se declanșează practic activitatea de jurisdicție. Dreptul ar rămâne iluzoriu, spune un mare procedurist român, dacă n-ar exista posibilitatea ocrotirii și apărării lui.¹

Drept urmare, cei interesați se vor adresa organelor judiciare în vederea apărării și ocrotirii intereselor lor legitime și a drepturilor nesocotite. Activitatea în cadrul căreia se realizează această activitate poartă denumirea de proces. Conceptul de proces desemnează cadrul formal în care se soluționează diferendul dintre părți și nu este sinonim cu acela de procedură.

Procedura desemnează, în general, un ansamblu de forme și reguli de realizare a unei anumite activități. Din punct de vedere juridic, termenul de procedură ne indică totalitatea normelor după care se soluționează un conflict ivit în viața socială. Așadar procedura civilă definește totalitatea normelor procesuale după care se soluționează un litigiu civil.

Dreptul procesual civil este definit² ca reprezentând totalitatea normelor juridice care reglementează modul de desfășurare a proceselor privitoare la drepturi civile sau interese legitime care se pot realiza numai pe calea justiției, precum și modul de executare silită a hotărârilor judecătorești și a altor titluri executorii. De regulă aceste norme sunt grupate în Codul de procedură civilă, însă există și acte normative, cu caracter special în care sunt cuprinse norme de procedură derogatorii de la cele generale ale Codului de procedură civilă.

---

¹ I.Stoenescu, G.Porumb, *Drept procesual civil român*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966, p.7;

² Pentru alte definiții a se vedea I.Leș, *Tratat de drept procesual civil*, ediția 5, Editura C.H.Beck, București, 2010, p.13-14; V.M.Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, Editura Național, 1996, vol.I, p.40-41;

Noul Cod³ de procedură civilă⁴ cuprinde un Titlu preliminar intitulat „Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil”. La art.1 este menționat obiectul și scopul Codului de procedură civilă: „stabilește regulile de competență și de judecare a cauzelor civile, precum și cele de executare a hotărârilor instanțelor și a altor titluri executorii, în scopul înlăptuirii justiției în materie civilă”⁵.

Așa fiind am putea sintetiza, în raport de noua reglementare, definiția dreptului procesual civil ca fiind ansamblul regulilor de competență și judecare a cauzelor civile, precum și de punere în executare a titlurilor executorii, în scopul înlăptuirii justiției.

Normele de drept procesual civil sunt înserate în marea majoritate în Codul de procedură civilă care constituie dreptul comun în materie, dar și în alte acte normative, cum ar fi spre exemplu, Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr.554/2004 a contenciosului administrativ, Codul Muncii, Legea nr.188/2000 privind executorii judecătorești, Codul civil⁶ etc.

Noul Cod de procedură statuează în mod expres, în capitolul destinat domeniului de reglementare, asupra principiului aplicabilității generale a Codului de procedură civilă în materie civilă, stipulându-se că dispozițiile sale se aplică și în materiile reglementate de alte legi, în măsura în care acestea nu cuprind dispoziții contrare iar normele dreptului comunitar sunt prioritare⁷.

În materie de definiții, Noul Cod stabilește, corelând dispozițiile din Noul Cod civil referitoare la profesioniști și neprofesioniști, că prin materie civilă se înțelege orice raport de drept privat și de drept public, cu excepția celor supuse legii penale, dacă prin lege nu se dispune altfel⁸.

2.Particularitățile dreptului procesual civil

Procesul civil reprezintă unele particularități esențiale iar cele mai semnificative sunt:

---

³ Denumit pe întreg parcursul cursului „**Noul Cod**”;

⁴ Adoptat prin Legea nr.134/2010, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.485 din 15 iulie 2010;

⁵ Noțiunea de „materie civilă” este explicată de art.2al.3 - „orice raport de drept privat sau public, cu excepția celor supuse legii penale, dacă prin lege nu se dispune altfel”;

⁶ Adoptat prin Legea nr.287/2009 republicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr.505 din 15 iulie 2011;

⁷ Art.3 din **Noul Cod** de procedură civilă;

⁸ Este vorba despre aliniatul 3 al art.2 din **Noul Cod**;

a.Caracterul complex

Activitatea judiciară implică îndeplinirea unor multitudini de acte procedurale. Ea nu se realizează numai prin intermediul cererii de chemare în judecată și al hotărârii judecătorești. Cererea de chemare în judecată constituie premiza declanșării procesului civil iar hotărârea judecătorească nu finalizează întotdeauna procesul, etapa aceasta fiind precedată, în cele mai numeroase cazuri, de executarea silită, parte integrantă a procesului civil.

În intervalul dintre sesizarea instanței și pronunțarea hotărârii se îndeplinesc o serie de acte de procedură, toate cu același scop al îndeplinirii justiției și aflate în conexiune și dependență. Amintim aici citarea, comunicarea actelor de procedură, administrarea probelor, dezbaterile publice etc. Fiecare reprezintă parte a unei unități ce se desfășoară în timp.

În raport de toate aceste activități care se desfășoară în interiorul și în cursul procesului, apreciem că activitatea jurisdicțională este una complexă, compusă dintr-o multitudine de acte procedurale care se desfășoară după o ordine strictă și într-o formă riguroasă, stabilită prin lege.

b.Realizarea activității judiciare cu participarea părților și altor subiecți procesuali.

Una din caracteristicile activității jurisdicționale este aceea că la această activitate sunt chemate să participe părțile implicate în diferend și interesate în soluționarea litigiului cât și alte persoane sau organe.

Activitatea judecătorului este indispensabilă iar faza executării silite ar fi de neconceput fără executorul judecătorec sau intervenția agenților publici în anumite cazuri.

De regulă, instanța, reclamantul și pârâtul reprezintă triumghiul necesar activității judiciare. Sunt numeroase cazurile în care pe lângă cele trei părți, procedura impune participarea și altor persoane⁹ sau organe¹⁰.

c.Activitatea judiciară se desfășoară după reguli rigurose determinate de lege

Codul de procedură civilă prescrie în amănunt (mai ales Noul Cod) condițiile cu privire la îndeplinirea actelor de procedură civilă. Ele disciplinează întreaga activitate judiciară care nu se poate desfășura la întâmplare ci numai în tipare impuse de lege. Fără reguli stricte, activitatea de judecată sau executare silită ar fi de neconceput.

---

⁹ Cazul intervenției forțate;

¹⁰ Participarea procurorului în cazurile expres prevăzute de lege;

d.Realizarea activității judiciare într-o cauză civilă concretă

Spre deosebire de activitatea legislativă care urmărește edictarea unor norme de conduită generale și impersonale, cea judiciară vizează aplicarea legii la cazurile concrete, respectiv litigiile civile. Procesul nu poate viza decât un caz concret. În cadrul acestuia se analizează aplicarea legii „la speță” și nu în general, urmărindu-se restabilirea ordinii juridice într-un caz de încălcare a unui drept subiectiv determinat, părțile raportului juridic fiind deasemeni determinate.

3.Funcțiile procesului civil

Într-o formulare de sinteză se poate aprecia că funcțiile procesului civil se circumscriu la apărarea ordinii juridice constituite din totalitatea normelor de drept privat și de drept public, cu excepția celor din materie penală¹¹. Aceste funcții se realizează practic în cazul încălcării sau contestării drepturilor subiective.

Prin judecarea și soluționarea cauzelor în materie civilă potrivit normelor de procedură civilă se realizează justiția. Drept urmare funcția procesului civil corespunde sarcinilor trasate, în general, justiției.

Dacă până la apariția Noului Cod imperativele majore al actului de justiție erau trasate de art.1¹² din Legea nr.303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor republicată¹³, în prezent se menționează, în chiar actul de codificare a normelor de procedură, că „instanțele judecătorești îndeplinesc un serviciu de interes public, asigurând respectarea ordinii de drept, a libertăților fundamentale, a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, aplicarea legii și garantarea supremației acesteia”¹⁴.

4.Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil

Principiile fundamentale reprezintă reguli esențiale, de bază ce determină structura procesului și guvernează întreaga activitate judiciară. Ele contribuie la înțelegerea și interpretarea corectă a normelor procesuale și au rol de orientare în activitatea de elaborare a legislației procesuale în scopul edictării unor reglementări coerente și eficiente.

---

¹¹ Potrivit reglementării **Noului Cod** cu privire la sintagma de „materie civilă”;

¹² Al cărui conținut este „Magistratura este activitatea judiciară desfășurată de judecători în scopul înfăptuirii justiției și de procurori în scopul apărării intereselor generale ale societății, a ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor”;

¹³ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005;

¹⁴ Art.1al.2 din **Noul Cod**;

S-a spus că aceste principii sunt ele însele norme juridice de mare generalitate, având funcții structurante, determinatoare, tutelare în raport cu toate drepturile procesual-civile și contribuind substanțial la interpretarea și aplicarea normelor juridice privind organizarea, desfășurarea și finalizarea procesului civil.¹⁵

Noul Cod este prefațat de „Principiile fundamentale ale procesului civil” în Capitolul II din Titlul preliminar. Normele generale ale procesului sunt grupate distinct în noua reglementare, pentru prima dată în reglementarea codificată a procedurii civile.

4.1.Principiul legalității

Constituie un principiu de referință al activității judiciare și este general recunoscut în societățile democratice. El nu este un principiu exclusiv al procesului civil, însă își găsește forme de afirmare și de realizare specifice în cadrul procedurii civile.

Acest principiu presupune respectarea actelor normative existente de către toate organele de stat, toate persoanele juridice de drept public sau privat, de toți cetățenii, inclusiv de șeful statului.

Acest principiu fundamental are un text de consacrare în Noul Cod¹⁶ care menționează că „procesul civil se desfășoară în conformitate cu dispozițiile legii. Judecătorul are îndatorirea de a asigura respectarea dispozițiilor legii privind realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părților din proces.”

Până la această consacrare expresă, principiul se deducea din art.1 al.5 din Constituție potrivit cu care „În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie” și art.124 care stipula că „justiția se înfăptuiește în numele legii”, judecătorii se supun numai legii iar procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității.

Judecătorul trebuie să interpreteze și să aplice legea în concordanță cu litera și spiritul ei, precum și în consonanță cu cerințele vieții sociale. El nu poate aplica legea substanțială sau procedurală după preferințele sale subiective.

Dealtfel, **Noul Cod** stipulează în acest sens că „judecătorul are îndatorirea să asigure respectarea și să respecte el însuși principiile fundamentale ale procesului civil, sub sancțiunile prevăzute de lege”¹⁷.

---

¹⁵ În acest sens I.Deleanu, *Observații generale și speciale cu privire la Noul Cod de procedură civilă*, Revista Dreptul nr.11/2010, p.16;

¹⁶ Art.7;

¹⁷ Este vorba despre art.20;

În literatura de specialitate¹⁸ s-a susținut că principiul legalității trebuie analizat în strânsă legătură cu independența judecătorului și ca sub aspect material, „legalitatea nu se mai înfățișează ca un principiu unic și unificator, abstract și nediferențiat, ci, dimpotrivă, ca având particularități de ordin substanțial, care evoluează de la un moment la altul”.

4.2. Principiul independenței judecătorului și al supunerii lui numai față de lege

Acest principiu este consacrat în majoritatea legislațiilor democratice.

Noul Cod nu reglementează în mod distinct acest principiu, însă face aplicarea acestuia și trimite la independența judecătorului atunci când statuează asupra dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil¹⁹. Acest principiu privește organizarea judiciară.

Independența judecătorului implică cerința soluționării litigiilor fără nicio ingerință din partea vreunui organ de stat sau din partea vreunei persoane. Independența este necesară pentru asigurarea imparțialității judecătorului față de părțile din proces.

Codul deontologic al magistraților²⁰ conține un capitol²¹ întreg cu privire la imparțialitatea magistraților, menționându-se în mod expres că în activitatea desfășurată magistrații trebuie „să decidă în mod obiectiv, fără subiectivism și părtinire, liberi de orice relații de influențe”.

Principiul independenței magistratului își găsește aplicarea numai în activitatea de judecată. Sub aspect organizatoric și administrativ, judecătorii sunt subordonați organelor de conducere judiciară.

Independența judecătorilor nu este concepută în mod absolut, ea este însoțită de o serie de garanții legale corespunzătoare cum ar fi spre exemplu existența unui control judiciar prin intermediul căilor de atac, publicitatea dezbaterilor, secretul deliberării, inamovibilitatea judecătorilor, răspunderea disciplinară a judecătorilor. Un rol important în asigurarea independenței judecătorilor îi revine Consiliului Superior al Magistraturii care este garantul acesteia.

Independența justiției, a judecătorului a preocupat și preocupă în continuare diferite organisme internaționale. Cu titlu de exemplu amintim câteva astfel de documente: Proiectul de principii privind independența

---

¹⁸ Pentru comentarii a se vedea V.M.Ciobanu, *Independența judecătorului și principiul legalității în procesul civil*, Revista Română de Drept Privat nr.1/2010, p.42-53;

¹⁹ Art.6 al.1 din **Noul Cod**;

²⁰ Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.328/2005;

²¹ Capitolul IV;

judiciarului, adoptată la Siracuza-Italia, 1981; Principiile fundamentale privind independența judiciarului, aprobate de Adunarea Generală O.N.U. prin două rezoluții în 1985; Proiectul de declarație universală privind independența justiției, elaborat în forma finală în 1987; Recomandarea Consiliului Europei nr. R(94) din 1994. În doctrină s-a vorbit chiar despre „Legea celor XII table ale independenței judecătorului”²²

4.3.Principiul inamovibilității judecătorului

Imparțialitatea și independența justiției nu poate fi asigurată într-un stat care nu admite principiul inamovibilității.

Acest principiu este esențial și de interes universal. Tocmai de aceea a format obiect de reglementare și din partea Organizației Națiunilor Unite. Carta Europeană privind statutul judecătorilor consacră acest principiu potrivit căruia „judecătorul în funcție într-un tribunal nu poate face în principiu obiectul unei noi numiri sau unei noi detașări, chiar dacă este vorba de o promovare, fără liberul său consimțământ”.

Prin inamovibilitate se înțelege acel beneficiu al legii care le conferă judecătorilor stabilitate în funcție: judecătorii odată investiți în funcție nu mai pot fi revocați, transferați sau suspendați decât în condiții excepționale.

Inamovibilitatea este consacrată în mod expres de art.2 al.1 din Legea nr.303/2004 care reia prevederile constituționale înserate în art.125al.1.Beneficiul inamovibilității nu este însă recunoscut procurorilor. Procurorii numiți de Președintele României se bucură de stabilitate.

Noul Cod nu stipulează în mod expres asupra acestui principiu care ține mai de grabă de organizarea judecătorească și nu de procesul civil în sine²³.

4.4.Principiul adevărului

Acest principiu este consacrat în legea fundamentală în art.129 al.5.

Noul Cod a preluat în mod exact parte din această reglementare și a introdus-o în textul articolului 22 cu denumirea marginală „Rolul judecătorului în aflarea adevărului”.Art.22 în reglementarea Noului Cod, deși are o denumire marginală fără echivoc, statuează și asupra principiului rolului activ al judecătorului.

---

²² S.Perovic, *Independence of judiciary/L'indépendance du juge*, Institut de Droit Compare de Belgrade, 1998, p.32-33;

²³ Pentru aprofundare se poate consulta monografia I.Pop, *Tratat privind profesia de magistrat în România*, Ed.Universul Juridic, București, 2007;

Astfel în activitatea desfășurată judecătorul are îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșeală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărâri temeinice și legale.

Determinarea adevărului în procesul civil se prezintă și ca una din cele mai importante obligații impuse de lege judecătorului.

Principiul adevărului implică cerința ca toate împrejurările de fapt ale cauzei să fie stabilite de către instanță în deplină concordanță cu realitatea.

Cu privire la conținutul principiului adevărului, disputa doctrinară²⁴ a fost tranșată de **Noul Cod** care vizează determinarea adevărului „pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărâri temeinice și legale”. Prin urmare adevărul se raportează nu numai la faptele cauzei cât și la aplicarea legii în activitatea judiciară.

Pentru aflarea adevărului judecătorul poate să ceară părților să prezinte explicații, oral sau în scris, atât cu privire la situația de fapt cât și cu privire la motivarea în drept. Judecătorul poate să pună în discuția părților orice împrejurări de fapt sau de drept, chiar dacă nu sunt menționate în cerere sau în întâmpinare²⁵, să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, precum și orice alte măsuri prevăzute de lege, chiar dacă părțile se împotrivesc.

Într-un stat de drept judecătorul trebuie să depună toate eforturile în vederea corecteii stabilirii a faptelor, astfel că hotărârea pe care o pronunță să fie conformă cu realitatea. Legislația noastră procesuală consacră și un ansamblu de norme destinate a garanta posibilitatea stabilirii adevărului.

4.5. Principiul rolului activ²⁶

Principiul rolului activ este, așa cum am arătat mai sus, strâns legat de principiul aflării adevărului, constituind o garanție a realizării acestuia din urmă. Autoritățile judiciare au obligația esențială de a pronunța hotărâri care să reflecte o soluție justă și principială. Un atare deziderat se poate realiza numai într-un sistem procesual care-i conferă judecătorului un rol activ.

---

²⁴ Au fost exprimate două opinii în literatura de specialitate cu privire la conținutul principiului adevărului. Într-o primă opinie, izolată, s-a susținut că noțiunea de adevăr cuprinde pe lângă faptele pricinii și calificarea juridică a acestora. A doua opinie a împărtășit ideea că noțiunea de adevăr nu poate include alte elemente decât faptele cauzei.

²⁵ Însă cu respectarea principiului disponibilității;

²⁶ Pentru aprofundare a se vedea materialul indicat în bibliografia capitolului;

Principiul este inserat în art.129C.pr.civ. și în cuprinsul art.22 din **Noul Cod**.

Acest principiu prezintă următoarele aspecte principale:

-cu privire la situația de fapt și motivarea în drept pe care părțile le invocă, în susținerea pretențiilor și apărărilor lor, judecătorul este în drept să le ceară acestora să prezinte explicații, oral sau în scris, precum și să pună în dezbaterile lor orice împrejurări de fapt ori de drept, chiar dacă nu sunt menționate în cerere sau în întâmpinare(art.129 al.4C.pr.civ., art.22 al.2Noul Cod);

-obligația instanței de a ordona, din oficiu, administrarea probelor pe care le consideră necesare, chiar dacă părțile se împotrivesc (art.129 al.5C.pr.civ.). Tocmai datorită acestei obligații a judecătorilor, acțiunea nu poate fi respinsă ca nedovedită, ci numai ca nefondată sau neîntemeiată.

-instanța poate pune în discuția părților necesitatea lărgirii cadrului procesual prin introducerea în proces și a altor persoane, dar numai în condițiile legii. Instanța nu poate însă din oficiu să dispună introducerea în proces a terților²⁷, pentru că s-ar încălca astfel principiul disponibilității.

-obligația judecătorului de a pune în vedere părților drepturile și obligațiile ce le revin în calitatea lor de părți în proces și de stăruie, în toate fazele procesuale, pentru soluționarea amiabilă a procesului (art. 129 al.2 C.pr.civ.). Noul Cod în art.21 stabilește că judecătorul va recomanda părților soluționarea amiabilă prin mediere, potrivit legii speciale.²⁸

-dreptul instanței de a da sau restabili calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecății, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire (art.22 al.4Noul Cod);cu toate acestea, judecătorul nu poate trece peste calificarea dată de părți, atunci când în temeiul unui acord expres au convenit cu privire la calificarea juridică și motivele de drept și au înțeles să limiteze dezbaterile la acestea, cu condiția să nu se încalce drepturile și interesele legitime ale altora(art.22 al.5Noul Cod).

Principiul rolului activ implică și preocuparea judecătorului pentru soluționarea rapidă a procesului civil. Art.6 al Noului Cod statuează că „instanța este datoare să dispună toate măsurile permise de lege și să asigure desfășurarea cu celeritate a judecății” cu mențiunea expresă din aliniatul 2

---

²⁷ Condițiile intervenției în proces se studiază în Capitolul II „Participanții la procesul civil”-secțiunea 4.Intervenția în proces;

²⁸ În prezent legea nr.192/2006 a medierii astfel cum a fost modificată prin Legea nr.370/2009 impune instanței de judecată obligația aducerii la cunoștință a posibilității soluționării alternative a conflictului;

că aceste prevederi se aplică în mod corespunzător și în faza de executare silită²⁹.

Textul înserat în Noul Cod este rezultatul jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului în fața căreia România a primit nenumărate condamnări. Cu privire la conținutul sintagmei de „termen rezonabil” Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în termeni foarte semnificativi: „caracterul rezonabil al procedurii se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei și în raport cu criteriile determinate de jurisprudență, în special în raport cu complexitatea litigiului, comportamentul reclamantului și al autorităților competente, precum și miza litigiului pentru părțile interesate”³⁰.

Rolul activ al judecătorului nu trebuie să conducă la diminuarea inițiativei părților în procesul civil. Judecătorul, sub pretext că promovează un rol activ, nu se poate substitui părților principale, modificând, de pildă natura unei acțiuni (o acțiune în revendicare în acțiune în evacuare) sau schimbând substanța apărării pârâtului. Aceasta pentru că rolul activ al judecătorului nu trebuie să încalce principiul disponibilității. Părțile au și obligația de a proba apărările, instanța neavând posibilitatea de a se substitui voinței acestora.

4.6. Principiul egalității părților în fața justiției

Acesta este un drept fundamental al părților în procesul civil³¹.

Art.8 din **Noul Cod** prevede în mod expres acest principiu: „în procesul civil părților le este garantată exercitarea drepturilor procesuale, în mod egal și fără discriminări”.

Anterior acestei consacrări principiul egalității se întemeia pe prevederile constituționale potrivit cărora „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”-art.16 al.1.

Egalitatea în fața justiției constituie doar o latură a principiului constituțional menționat.

Principiul egalității părților în fața legii a fost afirmat și în acte internaționale cum ar fi Declarația Universală a Drepturilor Omului³²,

---

²⁹ Conform jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, executarea silită face parte din proces iar durata rezonabilă a unei proceduri se analizează și în funcție de această fază;

³⁰ A se vedea spre exemplu cazul Codarcea contra României, hotărârea din 2 iunie 2009;

³¹ În acest sens opinează I.Deleanu, *Privire asupra Codului de procedură civilă adoptat prin Legea nr.134/2010*, în *Pandecte* nr.9/2010, p.7;

³² Adoptată la 10 decembrie 1948;

Rezoluția O.N.U. privind Codul de conduită al persoanelor responsabile în aplicarea legii etc.

Egalitatea în fața justiției presupune că judecarea proceselor pentru toți cetățenii să se realizeze de către aceleași organe și potrivit aceluiași reguli de procedură. Totuși existența unor organe specializate nu exclude egalitatea părților, întrucât acestea soluționează toate litigiile date în competența lor, fără nici o discriminare față de persoanele implicate în proces. Nici existența unor reguli de procedură speciale nu încalcă principiul egalității, de vreme ce acestea se aplică tuturor categoriilor de persoane vizate, căci egalitate nu înseamnă uniformitate.

Principiul egalității presupune și faptul că aceleași drepturi procesuale trebuie acordate tuturor părților, fără deosebire, fapt menționat expres în art.7 al.2 din Legea nr.304/2004³³. Regula cu caracter general este cuprinsă și în Constituție-nimeni nu este mai presus de lege³⁴.

În fine mai menționăm că în temeiul acestui principiu instanța de judecată are obligația de a asigura un echilibru în situația procesuală a părților. În acest sens instanței îi revine obligația să comunice actele de procedură, să lămurească părțile asupra drepturilor lor etc.

4.7.Principiul desfășurării procesului în limba română³⁵

Un important număr de legislații nu consacră în mod expres principiul folosirii limbii oficiale a statului în cadrul procedurii judiciare. Constituția din România stipulează expres că „procedura judiciară se desfășoară în limba română”, textul fiind preluat aproape în termeni identici în art.14 al.1 din Legea nr.303/2004 privind organizarea judiciară.

Noul Cod prevede în capitolul consacrat principiilor fundamentale, la art.18 al.1 că „procesul civil se desfășoară în limba română”.

Totuși atât legea fundamentală cât și Noul Cod instituie și două importante excepții.

Prima excepție privește persoanele aparținând minorităților naționale. Potrivit art.128 al. 2 din Constituție, astfel cum acest text a fost introdus prin Legea de revizuire din 2003 “Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă față de instanțele de judecată, în condițiile legii.” Aceasta înseamnă că toate actele

---

³³ Textul prevede că „justiția se realizează în mod egal pentru toți, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine ori condiție socială sau orice alte criterii discriminatorii”.

³⁴ Art.16;

³⁵ A se vedea pentru amănunte A.Velescu, *Publicitatea, oralitatea și folosirea limbii materne în procesul civil*, Revista Română de Drept, nr.3/1971, p.25-30;

de procedură se vor materializa în înscrisuri redactate în limba oficială a statului, adică în limba română. Textul este preluat integral de Noul Cod în art.18 al.2.

A doua excepție vizează cetățenii străini și apatrizii. Potrivit art.128 al. 4 din Constituție “ Cetățenii străini și persoanele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii prin interpret; în procesele penale acest drept este asigurat în mod gratuit .“ Deasemeni textul este preluat de către art.18 al.3 din Noul Cod.

Totuși cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română, fapt prevăzut expres în **Noul Cod**³⁶.

Nerespectarea principiului desfășurării procedurii judiciare în limba română atrage după sine nulitatea hotărârii pronunțate în cauză. Aceeași sancțiune intervine și în cazul nesocotirii dispozițiilor art. 128 al.3 și 4 din Constituție privitoare la posibilitatea folosirii limbii materne și a recurgerii la un interpret în condițiile determinate de acest text de lege.

4.8.Principiul publicității

Principiul publicității potrivit cu care „ședințele de judecată vor fi publice, afară de cazurile când legea dispune altfel” este consacrat de art.127 din Constituție, art.12 din Legea de organizare judecătorească și art.121C.pr.civ.

O justiție imparțială implică desfășurarea ședințelor de judecată în prezența părților și în condițiile care să garanteze posibilitatea publicului de a asista la dezbateri.

Publicitatea dezbaterilor prezintă doua forme: publicitatea pentru părți și publicitatea pentru public.

Părțile pot participa la efectuarea tuturor actelor de procedură și pot lua cunoștință de toate înscrisurile sau de dovezile de la dosar. De la principiul publicității pentru părți, legea noastră procesuală face o singura excepție. În acest sens, art. 122 C. pr.civ. prevede posibilitatea îndepărtării din sala de ședință a părții care prin comportarea sa tulbură mersul dezbaterilor. Cu toate acestea, pentru a asigura dreptul la apărare art.123 C.pr.civ. dispune că și într-o atare împrejurare, înainte de închiderea dezbaterilor, partea îndepărtată din sală va fi chemată și, sub pedeapsa nulității, “ i se vor pune în vedere toate faptele esențiale petrecute în lipsa sa, precum și declarațiile celor ascultați.”

---

³⁶ Art.18 al.3;

Publicitatea pentru public constă în dreptul fiecărei persoane străine de proces de a asista la dezbateri. Motivarea hotărârilor judecătorești reprezintă un element destinat a asigura publicitatea pentru un cerc larg de persoane.

De la principiul publicității pentru public Codul de procedură civilă instituie și unele excepții. Astfel, potrivit art. 121 C.pr.civ., instanța poate dispune din oficiu sau la cererea uneia dintre părți, ca judecata să se facă în ședință secretă în ipoteza în care “ dezbaterile publice ar putea vătăma ordinea sau moralitatea publică sau pe părți.” Legea dispune însă, ca și într-o atare împrejurare hotărârea se va pronunța în ședință publică. În acest fel cetățenii pot lua cunoștință de soluția pronunțată în cauza respectivă.

Noul Cod consacră principiul publicității într-o formă asemănătoare cu cea din actualul cod (art.121), conținutul fiind identic. Totuși Noul Cod conține și dispoziții procedurale care induc ideea potrivit căreia, în fața primei instanțe, cercetarea procesului se realizează în sala de consiliu. De asemenea, în căile de atac cercetarea procesului, „dacă este necesar”, se face în ședință publică.

Prin urmare Noul Cod aduce în mod inevitabil o semnificativă diminuare a sferei de acțiune a principiului publicității pentru public³⁷.

4.9.Principiul oralității

Codul de procedură civilă consacră principiul oralității dezbaterilor în art. 127 potrivit căruia „pricinile se dezbate verbal, dacă legea nu dispune altfel”. Noul Cod completează acest text arătând că părțile au posibilitatea să solicite în mod expres instanței ca judecata să se realizeze numai pe baza înscrisurilor depuse la dosar³⁸.

Oralitatea implică dreptul părților de a-și susține verbal pretențiile, de a da explicații, de a discuta materialul probator administrat în cauză, de a invoca neregularitatea actelor de procedură, de a pune concluzii cu privire la toate împrejurările de fapt sau de drept ale litigiului. Toate aceste elemente se pot dezvolta de părți prin viu grai.

Principiul oralității nu exclude, întocmirea unor acte de procedură în formă scrisă. Așa este cazul cererii de chemare în judecată, încheierii de ședință, cererii de intervenție etc. care se fac de altfel numai în formă scrisă. Precizăm că unele acte ale instanței nici nu pot fi concepute în lipsa formei scrise: minuta, hotărârea judecătorească, etc.. Există și situații în care forma

---

³⁷ În acest sens opinează și I.Leș, *Tratat de drept procesual civil, Ediția 5, cu referiri la Proiectul Codului de procedură civilă*, Ed.C.H.Beck, 2010, p.57;

³⁸ Art.15;

scrisă este necesară în privința exercitării unor drepturi de către părți (depunerea de concluzii scrise, etc.).

Nerespectarea principiului oralității se sancționează cu nulitatea hotărârii judecătorești pronunțate în cauză³⁹.

4.10. Principiul contradictorialității⁴⁰

Prin contradictorialitate se înțelege posibilitatea conferită de lege părților de a discuta și combate orice element de fapt sau de drept al procesului civil, indiferent dacă acesta a fost invocat de părți sau de instanță din oficiu⁴¹. Acest principiu domină întreaga activitate de soluționare a litigiului. Exigența fundamentală a contradictorialității impune cerința ca nicio măsură să nu fie ordonată de instanță înainte ca aceasta să fie pusă în discuția contradictorie a părților.

Instanța trebuie să asigure părților posibilitatea de a-și susține și argumenta cererile, de a invoca probe, de a combate dovezile solicitate de adversari, de a ridica și combate excepțiile de procedură. În alți termeni, nicio măsură nu poate fi dispusă de instanță fără a le acorda părților dreptul de a se apăra.

Pentru ca părțile să aibă posibilitatea efectivă de a discuta în contradictoriu toate elementele cauzei, ele trebuie încunoștiințate în timp util despre existența și obiectul litigiului, despre locul și data soluționării acestuia. Această cerință elementară se realizează prin citarea părților.

Contradictorialitatea contribuie în practică și la realizarea altor principii procesuale. Astfel, ea oferă optime posibilități pentru aflarea adevărului și reprezintă în același timp o garanție a realizării dreptului la apărare și a egalității părților în fața autorităților judecătorești. Tocmai de aceea se consideră că instanțele judecătorești au ca una din cele mai importante îndatoriri și aceea de a conferi părților posibilitatea de a discuta în contradictoriu toate elementele de fapt și de drept ale cauzei⁴².

---

³⁹ În acest sens sunt nenumărate decizii de speță publicate în culegeri de practică judiciară; cu titlu de exemplu, G. Boroș, O. Spineanu Matei, *Codul de procedură civilă adnotat*, ediția a 3-a revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, 2011, p. 257-258;

⁴⁰ A se vedea pentru dezvoltare bibliografia menționată;

⁴¹ În acest sens, I. Stoenescu, G. Porumb, *op.cit.*, p. 63;

⁴² A se vedea, de asemenea Î.C.C.J., secția civilă și de proprietate intelectuală, decizia nr. 2508/2007, în B.J.C.D. pe anul 2007, p. 335 (instanța supremă consideră că noțiunea de "proces echitabil" presupune și respectarea și aplicarea principiului contradictorialității). În practica judiciară s-a decis că hotărârea pronunțată nu se poate baza pe un act depus după închiderea dezbaterilor, fără a fi pus în discuția prealabilă a părților.

Nerespectarea principiului contradictorialității atrage nulitatea hotărârii pronunțate⁴³.

Noul Cod consacră în mod expres principiul în art.13 stipulând, în acord cu jurisprudența constantă formată în această chestiune, că judecătorul nu își poate întemeia hotărârea decât pe motive de fapt și de drept, pe explicații sau mijloace de probă care au fost supuse, în prealabil, dezbaterii contradictorii.

4.11.Principiul dreptului la apărare⁴⁴

Principiul dreptului la apărare are o valoare constituțională. Potrivit art. 24 din Constituție, dreptul la apărare este garantat. Textul este preluat integral în Noul Cod⁴⁵.

Dreptul la apărare prezintă două accepțiuni: una materială și alta formală⁴⁶.

Prin drept la apărare în sens material se desemnează ansamblul prerogativelor recunoscute de lege părților în scopul susținerii intereselor lor. În această perspectivă dreptul la apărare include în conținutul său posibilitatea părților de a lua cunoștință de toate actele de la dosar, de a formula cereri, de a solicita probe, de a invoca excepții de procedură, de a exercita căile legale de atac, de a recuza pe judecători etc. Dreptul la apărare în sens material se realizează și prin modul de organizare a sistemului judiciar, inclusiv a structurii controlului hotărârilor judecătorești netemeinice sau nelegale.

În sens formal prin drept la apărare se desemnează posibilitatea recunoscută de lege părților litigante de a-și angaja un apărător care să le asigure o apărare calificată. La această accepțiune se referă atât Constituția, cât și Legea pentru organizare judecătorească.

În sistemul procesual civil român părțile nu au obligația de a-și angaja un apărător; ele sunt libere să aprecieze cum pot fi mai bine apărate interesele lor legitime⁴⁷.

Totuși **Noul Cod** conține anumite prevederi de natură să tempereze această libertate. Astfel în cazul redactării cererii de recurs și a motivelor,

---

⁴³ A se vedea și P. Perju, *Jurisprudența civilă comentată a Înaltei Curți de Casație și Justiție și a altor instanțe judecătorești* Ed. C.H. Beck, București 2007, p.324.

⁴⁴ Pentru aprofundare a se consulta materialul menționat în bibliografie;

⁴⁵ Art.13;

⁴⁶ A se vedea , pentru amănunte, I. Stoenescu,G.Porumb, *op.cit.*, p. 105-106;

⁴⁷ În alte legislații regula o reprezintă apărarea intereselor în justiție printr-un avocat. Astfel, de pildă, potrivit art.229 partea finală din Constituția Columbiei, legea indică cazurile în care accesul la justiție poate avea loc și fără reprezentarea părților printr-un avocat. A se vedea, de asemenea, art.31 din Legea spaniolă de procedură civilă (Legea1/2000).

precum și în exercitarea și susținerea acestuia, este obligatorie asistarea sau reprezentarea, în cazul persoanelor juridice, de către avocat sau consilier juridic, iar în cazul persoanelor fizice de către avocat.

O garanție importantă a dreptului la apărare este reprezentată de ajutorul public judiciar⁴⁸. El reprezintă o „formă de asistență acordată de stat care are ca scop asigurarea dreptului la un proces echitabil și garantarea accesului egal la actul de justiție, pentru realizarea unor drepturi sau interese legitime pe cale judiciară, inclusiv pentru executarea silită a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii” (art.1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.51/2008)⁴⁹.

Legislația noastră procesuală consacră și alte dispoziții de natură a garanta realizarea efectivă a dreptului la apărare. Menționăm în acest sens, dreptul părților de a solicita amânarea judecății pentru lipsă de apărare (art.156 C.pr.civ.), dreptul părților de a depune concluzii scrise, obligația instanței de a acorda cuvântul părților etc.

4.12.Principiul disponibilității

Disponibilitatea constituie un principiu specific procesului civil⁵⁰. Prin intermediul disponibilității, procesul civil se particularizează de procesul penal, acesta din urmă fiind guvernat de principiul oficialității.

Prin disponibilitate se înțelege posibilitatea conferită de lege părților de a sesiza autoritățile judiciare, de a dispune de obiectul litigiului și de mijloacele de apărare⁵¹.

Disponibilitatea poate fi materială sau procesuală.

Disponibilitatea materială conferă părților posibilitatea de a dispune de obiectul litigiului, iar cea procesuală de mijloacele procedurale de apărare⁵².

---

⁴⁸ A se vedea, pentru amănunte, I. Deleanu, „Ajutorul public judiciar”. *Legislația europeană și română în materie*, Dreptul nr.8/2008, p. 17-47;

⁴⁹ O.U.G. nr.51/2008 transpune în dreptul intern Directiva Consiliului 2003/8/CE de îmbunătățire a accesului la justiție în litigiile transfrontaliere prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența judiciară acordată în astfel de litigii.

⁵⁰ A se vedea , pentru amănunte, Al.Velescu, *Disponibilitatea în dreptul procesual civil român* , R.R.D. nr.91/1971, p.15-27.

⁵¹ Pentru consultarea unor spețe referitoare la acest principiu a se vedea Boroi, O.Spineanu Matei, *Codul de procedură civilă adnotat*, ediția a 3-a revăzută și adăugită, Ed.Hamangiu, 2011,p.258-260;M.Tăbărcă, *Codul de procedură civilă, comentat și adnotat*, Ed .Rosetti,2003,p.130;

⁵² Trib.Suprem, secția civilă, decizia nr.736/1972, Repertoriul II, nr.54, p.359.

Judecătorul nu poate soluționa un litigiu decât în baza cererii părții interesate și numai în limitele sesizării⁵³. Reclamantul este cel care determină întinderea obiectului dedus judecății și persoana sau persoanele cu care se confruntă în instanță⁵⁴.

Principiul disponibilității cuprinde în conținutul său următoarele prerogative mai importante:

- dreptul părții interesate de a promova sau nu acțiunea;
- dreptul reclamantului de a determina limitele acțiunii;
- dreptul reclamantului de a renunța la acțiune sau la dreptul subiectiv;
- dreptul pârâtului de a achiesă la pretențiile formulate de reclamant;
- dreptul ambelor părți de a pune capăt procesului printr-o tranzacție;
- dreptul părților de a exercita căile legale de atac;
- dreptul de a achiesă la hotărârea pronunțată;
- dreptul părții câștigătoare de a solicita executarea silită a hotărârii.

Disponibilitatea procesuală se realizează însă sub controlul instanțelor judecătorești. Rolul activ al judecătorului implică și obligația de a stabili dacă „actele procesuale de dispoziție ale părților nu s-au făcut în vederea realizării unor scopuri ilicite, dacă părțile au capacitatea de dispoziție, precum și dacă consimțământul a fost dat în mod legal”⁵⁵. Prin urmare, instanțele judecătorești nu pot da curs acelor acte de dispoziție prin care urmăresc scopuri ilicite. Asemenea acte vor fi lovite de nulitate absolută⁵⁶.

4.13.Principiul nemijlocirii

Principiul este menționat în mod expres de către **Noul Cod** în art.16 potrivit cu care „probele se administrează de către instanța care judecă procesul, cu excepția cazurilor în care legea stabilește altfel”.

---

⁵³ Î.C.C.J., secția comercială, decizia nr.2909/2007, în B.J.C.D. pe anul 2007, p.340; Î.C.C.J., secția civilă și de proprietate intelectuală, decizia nr.2150/2006, în *Jurisprudența Secției civile și de proprietate intelectuală pe anul 2006*, Ed. Hamangiu, București 2007, p.286.

⁵⁴ A se vedea în acest sens: C.S.J., secția civilă, decizia nr.2072/2001, B.J.C.D. 1990-2003, p.902; C.S.J., secția de contencios administrativ, decizia nr.2184/2000, B.J.C.D. 2000, p.1002; C.S.J., secția de contencios administrativ, decizia nr.813/2000, B.J.C.D. 2000,p.1003-1004.

⁵⁵ A se vedea: Plenul Tribunalului Suprem, decizia de îndrumare nr.12/1958, C.D. 1958, p.30 (după părerea noastră, această decizie și-a păstrat actualitatea); trib. Suprem, secția civilă, decizia nr.2002/1975, C.D. 1975, p.238.

⁵⁶ A se vedea C.A. Ploiești, secția civilă, decizia nr.760/2006, B.C.A. nr. Pilot, București 2006, p.24.

Nemijlocirea constă în obligația instanței de a cerceta în mod direct întreg materialul probatoriu⁵⁷. Aceasta implică cu necesitate folosirea unor dovezi primare (din prima sursă). De aceea, în practica judiciară, s-a decis că instanța nu are dreptul de a lua în considerare declarațiile de martori administrate într-o altă cauză, ci trebuie să procedeze ea însăși la audierea lor⁵⁸.

Uneori sursele de informare directă sunt puține sau lipsesc cu desăvârșire. Instanța nu va putea însă respinge acțiunea pe lipsă de probe primare, ci trebuie să soluționeze cauza informându-se din surse mijlocite cum ar fi: prezumțiile, copii de pe înscrisuri etc.

Datorită unor asemenea situații, de natură obiectivă principiul nemijlocirii nu se poate realiza integral. Legea însăși admite unele excepții de la principiul nemijlocirii.

O primă excepție se referă la administrarea probelor prin comisie rogatorie. Într-o asemenea situație probele sunt percepute direct, nemijlocit, dar de către o altă instanță decât cea care soluționează litigiul.

O a doua excepție consacrată în Codul de procedură civilă vizează asigurarea dovezilor.

Principiul nemijlocirii⁵⁹, prezintă o importanță practică deosebită și el se înfățișează ca o garanție a descoperirii adevărului în activitatea judiciară. De aceea instanțele de judecată trebuie să manifeste o atenție constantă pentru folosirea unor dovezi de primă sursă.

4.14. Principiul continuității

Principiul continuității a primit în **Noul Cod** o consacrare expresă în art.19 care stipulează că „judecătorul investit cu soluționarea cauzei nu poate fi înlocuit pe durata procesului decât pentru motive temeinice, în condițiile legii”⁶⁰.

---

⁵⁷ Acest principiu este consacrat și în alte legislații. În acest sens, art.8 C.pr.civ. uruguayan dispune expres că toate audiențele, precum și administrarea dovezilor trebuie realizate de tribunal care, sub pedeapsă de nulitate absolută nu poate delega atare atribuții, cu excepția cazurilor când administrarea probelor ar trebui să se înfăptuiască în circumscripția altei instanțe.

⁵⁸ A se vedea: Trib. Suprem, secția civilă, decizia nr.1032/1975, C.D. 1975, p.232; Trib. Suprem, secția civilă, decizia nr.975/1978, R.R.D. nr.12/1978, p.61.

⁵⁹ A se vedea pentru amănunte Al.Velescu, *Semnificația și rolul principiului procedural al nemijlocirii în soluționarea cauzelor civile*, Revista Română de Drept nr.10-1976, p.37-40;

⁶⁰ Aici sintagma „în condițiile legii” face trimitere la Regulamentul de organizare al instanțelor judecătorești aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.387/2005 care reglementează modul în care se alcătuiește compunerea completului de judecată în cazul ivirii unor incidente procedurale cu privire la compunerea completului de judecată;

Acest principiu este reluat de prevederile art.209 din noua reglementare denumit marginal „Continuitatea instanței” și care stipulează că membrii completului care judecă procesul trebuie să rămână aceiași în tot cursul judecării.

Așadar principiul continuității presupune soluționarea întregului proces numai de către judecătorul investit inițial care nu poate fi înlocuit decât pentru motive temeinic justificate. În acest caz înlocuirea lui este supusă unor reguli stricte prevăzute expres și limitativ de către Regulamentul de ordine interioară al instanțelor de judecată⁶¹.

Înlocuirea în „condițiile legii”⁶² poate avea loc în tot cursul judecării, mai puțin după acordarea cuvântului în fond pentru dezbateri. Dacă pentru motive temeinice este necesară înlocuirea judecătorului după acordarea cuvântului în fond părților, cauza se repune pe rol potrivit prevederilor art.209al.3 Noul Cod.

Promovarea acestui principiu s-a răsfrânt în mod pozitiv asupra eficienței actului de justiție, determinând soluționarea rapidă a judecării unei cauze și înlăturarea suspiciunilor cu privire la imparțialitatea judecătorului.

*5.Natura dreptului procesual civil*⁶³

Stabilirea naturii dreptului procesual civil constă în determinarea apartenenței acestuia la dreptul public sau la dreptul privat.

Determinarea naturii dreptului procesual civil se poate face doar în temeiul a două criterii esențiale, și anume: calitatea subiecților între care se leagă raportul juridic și conținutul obiectului raportului juridic.

Ori de câte ori subiecții raportului juridic sunt simpli particulari ne aflăm în fața unui raport de drept privat. Prezența statului în acest raport juridic antrenează calificarea acestuia ca fiind raport de drept public. Această regulă nu are caracter absolut, căci statul poate participa în viața juridică nu doar în calitate de putere suverană, ci și ca simplu subiect de drept civil. În ultima ipoteză, statul devine în mod evident parte într-un raport juridic de drept privat.

Criteriul enunțat trebuie conjugat însă cu cel al naturii materiei care formează obiectul raportului juridic. În cazul în care conținutul raportului juridic vizează un interes general, un atare raport trebuie inclus în sfera dreptului public, iar în caz contrar, apartenența sa nu poate fi alta decât aceea de drept privat.

---

⁶¹ Aprobata prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.387/2005 cu modificările și completările ulterioare;

⁶² Sintagma folosită și de art.209 al.2 **Noul Cod**;

⁶³ Pentru dezvoltarea subiectului a se vedea I.Leș, *op.cit.*,p.16-17;

În cazul dreptului procesual civil, în relația procesuală este întotdeauna implicat statul, prin intermediul autorității judiciare, care are obligația de a distribui justiția. Prin urmare administrația justiției nu poate fi calificată ca o problemă de interes privat.

Prin urmare nu putem aprecia decât că dreptul procesual civil aparține dreptului public.

6. Izvoarele dreptului procesual civil

Fără a mai relua considerații în legătură cu definirea noțiunii de izvor de drept⁶⁴, subliniem doar că majoritatea izvoarelor de drept, în cazul dreptului procesual civil, aparțin dreptului intern. Nu putem însă ignora existența unor semnificative tendințe de dezvoltare a dreptului procesual comunitar după cum vom vedea. Mai mult decât atât **Noul Cod** menționează în mod expres că normele de drept comunitar sunt aplicabile cu prioritate⁶⁵.

Principalele izvoare ale dreptului procesual civil român sunt:

a. Legea

Legea constituie, fără îndoială, principalul izvor de drept procesual civil. În acest sens art.126 al.2 din Constituție instituie regula potrivit căreia „Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege”.

În materie procesuală are valoare de izvor de drept atât Constituția cât și legea ordinară.

Așa cum am arătat și în precedent, legea fundamentală consacră unele din principiile esențiale ale activității judiciare.

Dintre legile ordinare o importanță deosebită revine Codului de procedură civilă. Primul Cod de procedură a fost promulgat la 11 septembrie 1865 și a intrat în vigoare la 1 decembrie 1865. El a fost adoptat după modelul Legii genoveze din anul 1819, fiind o reproducere a acesteia. Legea genoveză însă constituia o variantă a Codului francez de procedură civilă din anul 1806. Codul de procedură român a fost modificat succesiv în anii 1900 (reforma Dissescu), 1925, 1934 și 1948.

Însă în pofida aplicării sale îndelungate și a modificărilor succesive Codul de procedură nu a mai fost în concordanță cu progresele înregistrate în dreptul modern și cerințele reformei justiției. În acest context a fost adoptat Noul Cod prin Legea nr.134/2010⁶⁶ care va intra în vigoare la data

---

⁶⁴ Care a fost studiată în amănunt în cadrul materiei Teoria generală a dreptului;

⁶⁵ A se vedea art.3;

⁶⁶ Publicată în M.Of.nr.485 din 15 iulie 2010, partea I;

prevăzută în legea de punere în aplicare a acestuia care va fi supusă spre aprobare Parlamentului în termen de 6 luni de la data publicării Noului Cod.

Norme cu caracter procedural se întâlnesc și în alte legi cum ar fi Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară republicată, Legea contenciosului administrativ nr.554/2004, Legea nr.59/2003 a Codului muncii, Legea nr.188/2000 privind executorii judecătorești etc.

b.Ordonanțele Guvernului

Și ordonanțele guvernamentale pot constitui izvor de drept procesual civil, însă numărul acestora este relativ redus. Exemplificăm pentru această categorie:Ordonanța de urgență nr.138/2000, Ordonanța de urgență nr.59/2001, Ordonanța de urgență nr.212/2008 privind modificările aduse taxelor de timbru judiciare.

c.Acte adoptate de Comisia și Parlamentul European

Cele mai importante documente internaționale adoptate la nivelul Uniunii Europene și care fac parte din dreptul intern potrivit dispozițiilor constituționale sunt:

- Regulamentul C.E. nr.44/2001privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială pronunțate în statele membre;
- Regulamentul C.E.nr.2201/2003, privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și a răspunderii părintești;
- Regulamentul C.E. 1206/2001 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială;
- Regulamentul nr.805/2004 al Consiliului și Parlamentului European privind crearea unui titlu executoriu european pentru creanțele necontestate;
- Regulamentul (C.E.) nr.1896/2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată;
- Regulamentul (C.E.) nr.861/2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă.

Toate aceste reglementări comunitare au o bază constituțională, materializată în prevederile art.65 al Tratatului de la Roma.

Tratatul indică, ca domeniu general de acțiune a măsurilor vizate de text cooperarea judiciară în materie civilă. Art.65 se referă la domenii foarte concrete de simplificare a cooperării judiciare în materie civilă, domenii pentru care au fost deja adoptate reglementări comunitare corespunzătoare.

Reglementările comunitare au un caracter obligatoriu pentru toate statele membre, astfel că aplicarea lor nu poate fi evitată de instanțele judecătorești⁶⁷.

d.Practica judiciară și cutuma

Practica judiciară și cutuma au format obiect de controversă în privința calificării lor ca izvoare de drept⁶⁸.

În doctrina civilistă interbelică s-a susținut că „deși soluțiile instanțelor judiciare și chiar ale instanței supreme nu sunt obligatorii pentru instanțele inferioare, acestea, totuși, le urmează, deoarece tind spre unitate și pentru că deciziile instanței supreme se bucură de prestigiu.⁶⁹

Concepția asupra caracterului de izvor de drept a jurisprudenței⁷⁰ a evoluat. Modificările aduse codului de procedură civilă după anul 1989 și reglementările referitoare la unificarea practicii judiciare, devenită punct de referință în strategia de reformă a justiției, au reactualizat problema naturii practicii judiciare, în special a celei realizate de Înalta Curte de Casație și Justiție.

Instanța supremă este competentă să soluționeze și calea extraordinară de atac a recursului în interesul legii. Această cale extraordinară de atac are ca obiect „chestiunile de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești”. Recursul în interesul legii are ca finalitate „interpretarea și aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul României”.

Practica determinată de Înalta Curte de Casație și Justiție poate fi reconsiderată dacă se apreciază necesar de către una din secțiile sale. Competența de schimbare a practicii judiciare aparține Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție (art.25 din Legea nr.304/2004).

Pe de altă parte, Înalta Curte de Casație și Justiție are și sarcina de a asigura „interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești” (art.18 al.(2) din Legea nr.304/2004).

Mai mult decât atât Noul Cod cuprinde un Titlu⁷¹ dedicat unificării practicii judiciare în cuprinsul căruia este reconsiderată instituția recursului în interesul legii și introdusă procedura sesizării Înaltei Curți de Casație și

---

⁶⁷ Acest lucru este menționat în mod expres de Noul Cod la art.3 așa cum am arătat și în precedent;

⁶⁸ Pentru referire a se vedea N.Popa,M.C.Eremia, S.Cristea, *Teoria generală a dreptului*, ediția a 2-a, Ed All Beck, București, 2005, p.174;

⁶⁹ I.Rosetti-Bălănescu, O.Sachelarie, N.Nedelcu, *Principiile dreptului civil*, București, 1946, p.12;

⁷⁰ Înțelegă ca ansamblul soluțiilor cuprinse în hotărârile instanțelor judecătorești;

⁷¹ Titlul III denumit „Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare”;

Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor probleme de drept⁷².

Deasemeni amintim și prevederile art.315C.pr.civ. privitoare la caracterul obligatoriu al îndrumărilor date de instanțele de recurs, în privința problemelor de drept dezlegate.

Nu în ultimul rând menționăm faptul că instanțele judecătorești dispun de un Regulament de ordine interioară care cuprinde o serie întregă de atribuții în sarcina președinților de instanțe, a judecătorilor delegați precum și a judecătorilor în general referitoare la obligația de unificare a practicii judiciare.

Toate argumentele expuse conduc la concluzia că practica judiciară constituie izvor de drept⁷³.

Un cunoscut profesor⁷⁴ spunea că „particularitatea jurisprudenței ca izvor de drept rezultă din împrejurarea că instanțele judecătorești nu sunt obligate să se alinieze unei jurisprudențe cristalizate; în fapt însă, în majoritatea cazurilor instanțele judecătorești se conformează unei astfel de practici, indiferent dacă la baza unei astfel de soluții se află convingerea, imitația sau teama de a nu fi desființată hotărârea de către instanțele judecătorești.”

Cât privește obiceiul, acesta nu constituie izvor de drept decât pentru dreptul civil. Într-un stat de drept cutuma este incompatibilă cu natura normelor procesual civile.

e. Doctrina

În dreptul modern doctrina nu este considerat izvor formal de drept material sau procesual. Ea a jucat însă, în istoria dreptului, un rol important de care nimeni nu poate face abstracție.

Rolul doctrinei nu trebuie nici subestimat dar nici supraevaluat. Doctrina, chiar dacă nu are caracter normativ, a contribuit la interpretarea corectă a legii și la formarea unei jurisprudențe unitare⁷⁵. Doctrina este cea care creează adesea vocabularul și noțiunile de drept, iar în unele cazuri influențează legiuitorul însuși, acesta preluând pur și simplu în legi tendințele exprimate în doctrină⁷⁶.

---

⁷² Această procedură va fi studiată într-un capitol separat în partea a III-a a cursului intitulată „Căile de atac”;

⁷³ Pentru o opinie în același sens a se vedea O.Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, ediția a 8-a, Ed.C.H.Beck, București, 2007,p.43-47;

⁷⁴ O.Ungureanu, *op.cit.*,p.43;

⁷⁵ Pentru ample referiri bibliografice cu privire la rolul doctrinei a se vedea O.Ungureanu, *op.cit.*,p.46-47;

⁷⁶ Exemplul cel mai bun în acest sens este Noul Cod civil adoptat prin Legea nr.287/2009 republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr.505 din 15 iulie 2011 care consacră în materie civilă o serie de soluții doctrinare și jurisprudențiale;

7. Clasificarea legilor de procedură civilă

Legile de procedură civilă sunt susceptibile de clasificare după mai multe criterii, după cum urmează:

a. După obiectul de reglementare legile se împart în:

- legi de organizare judecătorească –reglementează structura, alcătuirea instanțelor judecătorești și statutul magistraților; ex. Legea nr.303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor, Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară;

- legi de competență-reglementează atribuțiile organelor judiciare în raport de alte organe cu atribuții jurisdicționale și realizează în același timp o delimitare de sarcini în cadrul sistemului instanțelor judecătorești.

Sediul principal al acestor norme îl constituie Codul de procedură civilă.

- legi de procedură propriu-zisă-reglementează modul de desfășurare a activității de soluționare a cauzelor civile și de urmărire silită a dispozițiilor cuprinse în titlurile executorii.

Sediul principal al acestor norme îl constituie Codul de procedură civilă. Aceste legi se divid la rândul lor în: -legi de procedură contencioasă; -legi de procedură necontencioasă; -legi de executare silită;

b. După sfera raporturilor sociale reglementate legile se împart:

- legi generale-regelementează raporturile aplicabile în orice materie cu excepția acelor pentru care s-a instituit o alta procedură; art.721C.pr.civ. și art.2 Noul Cod precizează expres că dispozițiile sale alcătuiesc procedura de drept comun în materie civilă;

- legi speciale de procedură-prescriu reguli de urmat într-o anumită materie determinată și datorită acestei împrejurări norma specială derogă de la dreptul comun; exemplu: Legea nr.247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției cuprinde în titlul XIII dispoziții privind judecata proceselor funciare derogatorii de la dreptul comun;

Clasificarea este importantă pentru stabilirea raporturilor dintre acestea atunci când vin în concurs.

Prima regulă este aceea că normele speciale au întâietate față de normele generale chiar dacă acestea sunt ulterioare.

Cea de a doua regulă stabilește că legile speciale se întregesc cu cele generale.

Cea de a treia regulă ce trebuie reținută este aceea că legile speciale sunt de strictă interpretare.

c. După caracterul conduitei legile se împart:

- legi procedurale imperative-cele care impun o anumită conduită de la care părțile nu pot deroga; exemplu: art. 85 C.pr.civ., art.109 al. 1 C.pr.civ., art. 21 al. final C.pr.civ., art.133 al. 1 C.pr.civ., art. 159 C.pr.civ, art. 189 al. 1 pct. 3 și 4 C.pr.civ.etc;
- legi de procedură dispozitive(supletive sau permissive)-cele care impun o conduită de la care părțile pot conveni să se abată; exemplu: art. 27 C.pr.civ, art. 37 al. 1 C.pr.civ, art. 67 al. 1 C.pr.civ., art. 119 al. 1 C.pr.civ;

De regulă, caracter imperativ trebuie atribuit normelor care vizează interesul public al bunei administrări a justiției și caracter dispozitiv celor care nu exced interesele procesuale ale părților.

Sunt considerate cu caracter imperativ normele referitoare la organizarea judiciară, competența materială a instanțelor și cele care vizează principiile de bază ale activității judiciare.

8. Acțiunea legilor de procedură civilă

Legile de procedură se aplică în timp, spațiu și asupra persoanelor.

Noul Cod cuprinde un capitol⁷⁷ distinct referitor la aplicarea legii de procedură civilă în timp și în spațiu. Este reglementată aplicarea legii proceselor noi, proceselor în curs, mijloacelor de probă și hotărârilor judecătorești.

8.1. Acțiunea legilor de procedură civilă în timp

Legea procesuală civilă produce efectele pentru care a fost edictată în tot intervalul de timp de la intrarea în vigoare și până la abrogare. Cele două momente-intrarea în vigoare și abrogarea - reprezintă limitele aplicării în timp a legilor de procedură civilă. Principiul are un caracter universal și este aplicabil întregului sistem de norme juridice.

Actele și faptele ce se produc între momentul intrării în vigoare și abrogare vor fi supuse legii respective (*tempus regit actum*).

Legea procedurală, ca și orice act normativ, nu are putere retroactivă.

Codul de procedură în vigoare nu cuprinde dispoziții referitoare la aplicarea legii în timp, acestea fiind inserate în art.6 din actualul Cod civil și art.15al.2 din Constituție potrivit cu care „legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”.

---

⁷⁷ Capitolul III;

Actele și faptele ce prezintă relevanță, sub aspect procedural, se pot prelungi însă și după abrogarea unei legi. În asemenea împrejurări „conflictul legilor în timp” se soluționează potrivit *principiului imediatei aplicațiuni a legii noi*. Așadar, ultimul act normativ va governa atât procesele în curs de judecată, cât și cele născute din fapte anterioare noii legi, dar promovate după apariția acesteia.

Principiul enunțat se întemeiază pe ideea logică că, cel din urmă act normativ este destinat să asigure o mai optimă administrare a justiției.

Legea noua nu aduce atingere actelor procedurale îndeplinite anterior intrării ei în vigoare. Dar nici legea veche nu se mai aplică după abrogarea sa. Art.725al.4C.pr.civ. dispune ca: „Actul de procedură îndeplinit înainte de intrarea în vigoare a legii noi rămâne supus dispozițiilor vechii legi. În cazul în care acest act de procedură ar putea fi anulat potrivit legii vechi, el nu va fi menținut, chiar dacă potrivit legii noi ar fi valabil.”

Principiul imediatei aplicării a legii noi are incidență și asupra normelor de procedură propriu-zisă. Totuși de la acest principiu s-au făcut și unele derogări importante.

O primă excepție se referă la admisibilitatea dovezilor. În această privință este consacrat principiul potrivit căruia admisibilitatea probelor se apreciază după legea în vigoare la data încheierii actului juridic respectiv. Soluția se referă doar la proba actelor juridice, nu și la alte dovezi, cum ar fi o expertiză sau o cercetare la fața locului.

Administrarea probelor este guvernată însă de principiul imediatei aplicațiuni a legii noi.

O derogare de la principiul aplicării imediate a legii de procedură noi se regăsește și în cazul schimbării competenței pentru cauzele în curs de judecată care rămân în jurisdicția instanțelor investite la acea dată conform art.725al.3 C.pr.civ.

! Acest principiu însă nu mai este reluat de către **Noul Cod** care stipulează în mod expres că „procesele în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi”⁷⁸. Legiuitorul Noului Cod a preferat să reglementeze în mod deosebit situația schimbării de competență pentru procesele aflate în curs, menționându-se că „procesele aflate în curs de judecată la data schimbării competenței instanței legal investite vor continua să fie judecate de acele instanțe, potrivit legii sub care au început”-art.25al.2. Aceste dispoziții se aplică chiar și în cazul trimiterii spre rejudecare.

Cât privește mijloacele de probă art.26 din Noul Cod statuează expres condițiile de aplicare a legii.

---

⁷⁸ Art.25;

Condițiile de admisibilitate și puterea doveditoare a probelor preconstituite și a prezumțiilor legale sunt guvernate de legea în vigoare la data producerii faptelor juridice care fac obiectul probațiunii.

Administrarea probelor se face potrivit legii în vigoare la data la care a început procesul.

În privința căilor de atac și a termenelor Noul Cod reia soluția actualului cod înserată în art.725 potrivit căreia sunt supuse legii sub care a început procesul⁷⁹.

8.2.Acțiunea legilor de procedură civilă în spațiu

Acțiunea legilor de procedură civilă în spațiu este guvernată de principiul teritorialității, în sensul că legile române se aplică pe întreg teritoriul țării. Este un principiu universal ce decurge din suveranitatea și independența statelor.

Promovarea principiului teritorialității determină următoarele consecințe principale:

a) legile procedurale române se aplică doar proceselor ce se soluționează în țara noastră; ele nu pot acționa în afara limitelor noastre teritoriale. Acest principiu este consacrat în Noul Cod civil, în Cartea VII privitoare la reglementarea raporturilor de drept internațional privat.

b) aplicarea unei legi de drept substanțial străine de către o instanța română nu determină și aplicarea legii procedurale a statului respectiv. Așadar, este exclusă, în principiu, aplicarea legii procedurale străine pe teritoriul statului nostru⁸⁰.

c) efectuarea unei comisii rogatorii, în țara noastră, la cererea unei autorități judiciare străine, se face după legea noastră procesuală.

d) hotărârile judecătorești pronunțate în străinătate pot fi executate în România numai după încuviințarea urmăririi silite de către instanța română competentă. Exista și hotărâri recunoscute de plin drept. Este cazul hotărârilor străine care se referă la statutul civil al cetățenilor statului unde au fost pronunțate.

Noul Cod stipulează într-un articol⁸¹ distinct problema teritorialității legii de procedură arătând că în cazul raporturilor procesuale cu element de extraneitate determinarea legii de procedură aplicabile se face potrivit normelor cuprinse în Cartea VII intitulată „Procesul civil internațional”.

---

⁷⁹ Art.27;

⁸⁰ Prevederi înserate în Cartea VII a **Noului Cod**;

⁸¹ Art.27;

8.3. Acțiunea legilor de procedură civilă asupra persoanelor

Consacrarea în noua Constituție a principiului egalității cetățenilor „în fața legii și a autorităților publice fără privilegii și fără discriminări” - art.16al.1- face ca acțiunea legilor de procedură civilă asupra persoanelor să nu ridice probleme deosebite.

Principiul egalității se aplică în fața tuturor autorităților publice, inclusiv în fața celor judiciare. Aceasta înseamnă că drepturile procedurale sunt recunoscute și persoanelor fizice și juridice străine.

O aplicare a principiului enunțat este reflectată și în materia raporturilor juridice cu un element de extraneitate. În acest sens art.163al.1 din Legea nr.105/1992 dispune că: „Străinii, persoanele fizice și persoane juridice au, în condițiile legii, în fața instanțelor române, aceleași drepturi și aceleași obligații procedurale ca și persoanele fizice de cetățenie română și persoanele juridice române”.

Codul civil stipulează în mod expres în art.2561 denumit marginal „Reciprocitatea” că „dispozițiile speciale prin care se cere condiția reciprocității în anumite materii, rămân în vigoare.” Cu titlu de exemplu amintim că cetățenii străini beneficiază în fața instanțelor române, în procesele privind raporturile de drept internațional privat, de scutiri sau reduceri de taxe și alte cheltuieli de procedură, precum și de asistență juridică gratuită, în aceeași măsură și în aceleași condiții ca și cetățenii români, sub condiția reciprocității cu statul de cetățenie sau domiciliu al solicitantului.

Reciprocitatea în anumite cazuri se prezintă și ca o măsură de protecție față de cetățenii români.

Bibliografie selectivă:

1. I.Deleanu, Drepturile fundamentale ale părților în procesul civil, Ed.Universul Juridic, București, 2008;
2. I.Stoenescu, G.Porumb, Drept procesual civil român, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966;
3. I.Leș, Tratat de drept procesual civil, ediția 5 cu referiri la Proiectul Codului de procedură civilă, Editura C.H.Beck, București, 2010;
4. I.Leș, Noul Cod de procedură civilă, comentarii pe articole, Vol.I, art.1-449;
5. V.M.Ciobanu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Editura Național, 1996, vol.I
6. M.Tăbârcă, Drept procesual civil, Ed. Universul Juridic, București, 2007, vol.I;

7. G.Boroi, Codul de procedură civilă comentat și adnotat, vol.I, Ed.All.Beck, București 2001;
8. G.Boroi, O.Spineanu Matei, Codul de procedură civilă adnotat, ediția a 3-a revăzută și adăugită, Ed.Hamangiu, 2011
9. I.Deleanu, Observații generale și speciale cu privire la Noul Cod de procedură civilă, Revista Dreptul nr.11/2010;
10. C.Bârsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, vol.I, Drepturi și Obligații, Ed.All Beck, București, 2005;
11. I.Deleanu, Privire asupra Codului de procedură civilă adoptat prin Legea nr.134/2010, în Pandecte nr.9/2010;
12. I.Pop, Tratat privind profesia de magistrat în România, Ed.Universul Juridic, București, 2007;
13. M.Constantinescu, Supremația legii- principiu fundamental de drept, Revista de drept public nr.1-2/1996;
14. V.Pătulea, Tendințe de flexibilizare a principiului legalității, Revista Dreptul nr.11/2005;
15. C.E.Alexe, Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar, Ed.C.H.Beck, București, 2008, vol.I, p.5-351;
16. C.Turianu, Documente adoptate în cadrul organizației Națiunilor Unite referitoare la principiile privind independența magistraturii, Revista Dreptul nr.5/2006;
17. C.Turianu, Principii fundamentale ale independenței magistraților și corelarea lor cu garantarea și aplicarea drepturilor și libertăților fundamentale, Revista Dreptul nr.4/2006;
18. V.Pătulea, Rolul și poziția magistratului în societatea pluralistă modernă, Revista Dreptul nr.7/2006;
19. V.Pătulea, Tendințe de flexibilizare a principiului legalității, Revista Dreptul nr.11/2005;
20. S.Niculaescu, D.Matei, Dispoziții de drept procesual în Constituția României(I), Revista Studii de Drept Românesc nr.2/1994;
21. I.Leș, Garanții ale respectării drepturilor omului în legislația românească, Revista „Drepturile Omului”, Anul I, nr.1-4, 1991;
22. M.Chelaru, Considerații referitoare la aplicarea principiului disponibilității-în materie civilă la instanța de apel, Revista Dreptul nr.10/1994;
23. M.Condoiu, I.Dragne, Considerații cu privire la rolul activ al judecătorului prin prisma modificărilor legii procesual civile, Revista Curierul Judiciar nr.1/2004;
24. C.Alexe, Rolul activ al judecătorului și riscul abuzului de drept în procesul civil român actual, Revista Pandectele Române nr.2/2005,

- Revista Pandectele Române nr.3/2005(partea aII-a) și Pandectele Române nr.4/2005(partea a III-a);
25. V.Pătulea, Conținutul principiului oficialității în administrarea probelor în procesul civil, Revista Dreptul nr.11/2006;
  26. V.Pătulea, Contradictorialitatea-principiu fundamental al dreptului procesual civil, Revista Română de Drept nr.7/1990;
  27. T.Vasiliu, Realizarea dreptului la apărare și unele probleme referitoare la exercitarea profesiei de avocat, R.R.D nr.3/1971;
  28. D.Rizeanu, Considerații privind garantarea dreptului la apărare în procesul civil, R.R.D. nr.8/1973;
  29. Al.Velescu, Semnificația și rolul principiului procedural al nemijlocirii în soluționarea cauzelor civile, Revista Română de Drept nr.10-1976;
  30. Al.Velescu, Disponibilitatea în dreptul procesual civil român, R.R.D. nr.91/1971;
  31. G.B.Bârsan, B.Georgescu, Unificarea practicii judiciare. Rolul fundamental și constituțional al jurisdicției supreme, Liber amicorum Nicolae Popa. Studii Juridice în onoarea Prof.dr.Nicolae Popa, Ed.Hamangiu, București, 2009;
  32. M.Tăbărcă. Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil, în lumina Noului Cod de procedură civilă, Revista Dreptul nr.12/2010,;
  33. E.Albu,Rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție în asigurarea interpretării și aplicării unitare a legii, Revista Curierul Judiciar nr.5/2005;
  34. B.Diamant, Câteva argumente în sprijinul tezei că practica judiciară constituie izvor de drept, Dreptul nr.4/2001;
  35. S.Ionescu, Principiile procedurii judiciare. În reglementarea actuală și în noile coduri de procedură, Ed. Universul Juridic, 2011;
  36. I.Deleanu, Obligativitatea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și ale Curții de Justiție Europene, Revista Dreptul nr.2/2007;
  37. M.Voicu, Accesul liber la justiție, Revista Dreptul nr.4/1997;
  38. M.Voicu, Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la un proces echitabil și la un tribunal imparțial, Revista de Drept Comercial nr.9/2001;